

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för humaniora

Den manliga hjälten och de döda kvinnorna

En analys av *I am legend* ur ett genusmedvetet och feministiskt perspektiv

Mira Andersin

2013

Examensarbete, Grundnivå (kandidatexamen), 15 hp
Litteraturvetenskap
Litteraturvetenskap C
Film- och Litteraturvetenskap – Berättande i ord och bild

Handledare: Britt Farstad
Examinator: Annie Mattson

Syftet med uppsatsen *Den manliga hjälten och de döda kvinnorna* är att från ett genusmedvetet och feministiskt perspektiv undersöka genusroller och patriarkala tankestrukturer i Richard Mathesons roman *I am legend* och de tre filmatiseringar som gjorts av denna. Jag ska se hur män och kvinnor skildras, om verken vidmakthåller de stereotypa könsroller som det västerländska samhället traditionellt bygger på, eller om de bryter av mot dessa normer. I uppsatsen använder jag mig av Pierre Bourdieus teori om den manliga dominansen, och även av Gilbert och Gubars resonemang om kvinnan i litteratur som ängel och monster. Om mannens roll är att vara hjälte, vilken roll får då kvinnan?

Innehållsförteckning

1.0 Inledning.....	3
1.1 Syfte.....	3
1.2 Teori	4
1.3 Metod och material.....	6
1.4 Resumé av berättelsen	6
2.0 Genusroller, hjältar och vampyrer	7
2.1 <i>I am legend</i> (romanen).....	7
2.1.1 Mannen	7
2.1.2 Kvinnan	9
2.1.3 Vampyrerna	12
2.2 <i>The last man on Earth</i>	14
2.2.1 Mannen	14
2.2.2 Kvinnan	15
2.2.3 Vampyrerna	15
2.3 <i>The omega man</i>	16
2.3.1 Mannen	16
2.3.2 Kvinnan	17
2.3.3 Vampyrerna	18
2.4 <i>I am legend</i> (filmen)	19
2.4.1 Mannen	19
2.4.2 Kvinnan	20
2.4.3 Vampyrerna	23
3.0 Slutdiskussion och resultat	23
3.1 Mannen	23
3.2 Kvinnan	25
3.3 Vampyrerna	26
3.4 Samhällskontext	27
4.0 Sammanfattning.....	28
5.0 Källförteckning.....	29

1.0 Inledning

Science fictionberättelsers apokalyptiska världar räddas oftast av en manlig hjälte, kvinnorna räddas av honom och världen återställs till det, så gott det går, normala. Detta scenario, med den manliga hjälten, är något som berättas om och om igen, men från en feministisk vinkel, vilken roll spelar kvinnan i dessa historier? Science fiction som genre kan definieras som berättelser byggda på en vetenskapligt rimlig teori vilka (teoretiskt) skulle kunna bli verklighet, men som ännu inte har hänt. I en så spekulerande och öppen genre som science fiction är, säger den manliga hjälten något om det kollektivs medgivande där hjälten endast kan vara en man? Eller är det en seglivad myt som på grund av upprepning inte vill släppa taget om oss? Kan man inom science fiction se förändringar inom de ”givna” genusroller som samhället har?

1.1 Syfte

Syftet med uppsatsen är att utifrån ett genus- och feministiskt perspektiv undersöka hur kvinnor och män framställs i Richard Mathesons roman *I am legend*,¹ och de tre filmatiseringarna av denna: filmerna *The last man on Earth*,² *The omega man*³ och *I am legend*.⁴ Jag ska undersöka om, och i så fall hur, romanen och filmerna etablerar och vidmakthåller patriarkala normer. Vilka dikotomier byggs upp, och vilka genusroller skapar dessa? Vad tillskrivs som grunden för dessa genusroller, vad används som förklaring för naturaliseringen av stereotyper och tillskrivna roller? Under de dryga 50 år som gått mellan romanen och den sista filmen, har genusrollerna förändrats eller ser de likartade ut? Hur visas män och kvinnor, vilken roll får de i förhållandet till den katastrof som drabbat världen i berättelsen? Är den manliga hjälten ett oundvikligt ont, eller kan en kvinna få ta hans plats?

Frågeställningen jag utgår från är: hur ser genusrollerna ut i de olika verken av *I am legend*? Liknar de normen, eller skiljer de sig från den? Vad kan man dra för slutsatser av dessa eventuella skillnader och likheter?

¹ Richard Matheson, *I am legend*, (1954), London, Gollancz, 2001.

² *The last man on Earth*, DVD, regi: Ubaldo Ragona, Elstree Hill Entertainment, 1964.

³ *The omega man*, Blu-Ray Disc, regi: Boris Segal, Warner Bros. Pictures, 1971.

⁴ *I am legend*, DVD, regi: Francis Lawrence, Warner Bros. Pictures, 2007.

1.2 Teori

Jag använder mig av den franske sociologen Pierre Bourdieus bok *Den manliga dominansen*,⁵ med hans teori om maktförhållandena mellan manligt och kvinnligt som en socialt konstruerad struktur. Denna manliga dominans bygger på ett symboliskt våld, manifesterat i ett omärkligt våld, utövat på offren i form av misskännande och erkännande. Den är både känd och erkänd av såväl den dominerande som den dominerade.⁶

Genom ett system av homologa motsättningar, så som hög/låg och hård/mjuk, leder detta till att motsättningen manligt och kvinnligt nödvändigtvis blir subjektivt och objektivt. Den sociala världen uppfattar och tar för godtyckligt denna socialt konstruerade könsuppdelning som något naturligt och självklart, vilket leder till att den får legitimitet. Det androcentriska synsättet etableras således som något naturligt vilket inte kräver att rättfärdigas eller utsägas i legitimerade diskurser.⁷ Bourdieu menar att de sociala dominans- och exploateringsförhållanden som upprättats mellan könen resulterar i att

[m]ännen hör samman med det yttre, officiella, det offentliga, det raka, det torra, det övre, det diskontinuerliga, har att utföra alla övergående, riskfyllda och iögonenfallande handlingar, handlingar som [...] dråp och krig, [vilka] bryter av mot livets vanliga gång; kvinnorna däremot, som hör till det inre, det fuktiga, det nedre, det krökta och det kontinuerliga, får på sin lott allt husligt arbete [...] alldeles speciellt de smutsigaste, enformigaste och mest anspråkslösa sysslorna.⁸

Den manliga dominansen innebär att kvinnan, som princip, är underlägsen och utestängd.

Även om den manliga dominansen tillskriver männen den dominerade positionen är de ändå offer för den, då denna disposition av dominans, liksom kvinnans underordning, inte är naturlig. Den dominant positionen kräver en ständig kamp där den aktivt avskiljer sig från den dominerade positionen. Detta utgör en paradox då mannen i sin privilegierade ställning ständigt måste bevisa sin subjektivitet. Detta krav på att ständigt bevisa sin manlighet/heder kan ta sig i uttryck i våldsspel, vilka producerar synliga

⁵ Pierre Bourdieu, *Den manliga dominansen*, (1998, sv. utg. 1999), Daidalos AB, 2004.

⁶ Ibid, s. 11f.

⁷ Ibid, s. 19ff.

⁸ Ibid, s. 43.

tecken på manlighet, t.ex. sport och idrott.⁹ Inför och för andra män, och emot kvinnan, konstrueras sedan hedern, då den grundas i en slags rädsla för det kvinnliga i en själv.¹⁰

I Gilbert och Gubars verk *The madwoman in the attic*¹¹ kommer jag att använda mig av deras resonemang om ängeln-i-huset och monsterkvinnan. Även om deras resonemang bygger på den viktorska erans litteratur anser jag det relevant då dessa roller, ängeln och monstret, passar in och kan hjälpa till att förklara det man kan se även i senare litteratur.

Mannen som författare har tillskrivit kvinnan roller, dels för att lindra sin egen rädsla inför kvinnans ”inkonsekvens”, och dels för att genom rollerna på ett grundligt sätt kunna äga henne. Ur dessa roller har ängeln och monstret uppkommit.¹² Gilbert och Gubar menar att rollen som ängeln-i-huset inte är något nypåfunnet, det är en roll som genom historien utvecklats, ”[t]he ideal woman that male authors dream of generating is always an angel [...]. In the Middle Ages, of course, mankind’s great teacher of purity was the Virgin Mary, a mother goddess who perfectly fitted the female role [...]. For the more secular nineteenth century, however, the eternal type of female purity was represented not by a Madonna in heaven but by an angel in the house”.¹³ Genom att kvinnan som ängeln är helt passiv och saknar all genererande kraft blir hon ofarlig för männen, vilka är de aktiva. Hon är utan en egen historia men finns där för att le, lyssna och sympatisera, ge råd och konsultation till andra.¹⁴ Ängeln blev den ideala bilden för hur den viktorska kvinnan ”borde” vara och uppföra sig. Som Gilbert och Gubar sammanfattar det: ”The arts of pleasing men, in other words, are not only angelic characteristics; in more worldly terms, they are the proper acts of a lady”.¹⁵ De kvinnor som inte håller sig till den roll ängl kvinnan erbjuder faller i rollen som Gilbert och Gubar kallar monsterkvinnan. Hon vägrar att stanna i den roll som socialt sett tillskrivits kvinnan, ”assertiveness, aggressiveness – all characteristics of a male life of ‘significant action’ – are ‘monstrous’ in women precisely because ‘unfeminine’ and therefore

⁹ Ibid, s. 63ff.

¹⁰ Ibid, s. 65-67.

¹¹ Sandra M. Gilbert & Susan Gubar, *The madwoman in the attic: the woman writer and the nineteenth-century literary imagination*, (1979), New Haven, Yale University Press, andra upplagan, 2000.

¹² Ibid, s. 17.

¹³ Ibid, s. 20.

¹⁴ Ibid, s. 22.

¹⁵ Ibid, s. 24.

unsuited to a gentle life of ‘contemplative purity’”.¹⁶ Monsterkvinnans avskräckande karaktär innebär att hon blir änglakvinnans motpart, ”for every glowing portrait of submissive women enshrined in domesticity, there exist an equally important negative image that embodies the sacrilegious fiendishness”.¹⁷ Till skillnad från ängeln-i-huset ska hon fungera som ett avskräckande exempel.

1.3 Metod och material

Richard Mathesons roman *I am legend* kommer jag att ha som utgångspunkt i arbetet, för att sedan komparera med filmatiseringarna av denna genom filmerna: *The last man on Earth*, *The omega man* och *I am legend*. Jag ska analysera verken var för sig, försöka visa på normer och förhållningsätt mellan män och kvinnor, och även göra en komparation för att se hur filmerna förhåller sig till och har tolkat romanen, och om det kan ses några förändringar mellan verken och vad dessa kan innebära. På grund av omfångets begränsningar gör jag en kortare analys av *The last man on Earth* och *The omega man*. Detta för att kunna göra en mer ingående analys av *I am legend*, romanen, och *I am legend*, filmen. Jag har valt att lägga ett större fokus på dessa verk då det är störst tidsspann dem emellan.

Romanen kommer jag att referera till inom parentes i texten och då med förkortningen IAL. Liknande kommer jag att göra med filmen *I am legend* och använder mig då av förkortningen IALf.

Anna Höglunds doktorsavhandling *Vampyrer*¹⁸ har jag tagit hjälp av för att få en förståelse för vampyrens roll inom litteraturen under historiens gång, speciellt hur kvinnan och vampyren har behandlats. Med hjälp de ovan nämnda teorierna ska jag visa på hur romanen och filmerna förhåller sig till manligt och kvinnligt och om de bryter av, eller upprätthåller de androcentriska tankemönstren.

1.4 Resumé av berättelsen

Jorden har drabbats av en pest som resulterat i att människorna insjuknat och förvandlats till vampyrer. Man får följa Robert Neville, en ensam man som är immun mot sjukdomen, men till vilken han förlorat fru och dotter. Han kämpar dagligen med

¹⁶ Ibid, s. 28.

¹⁷ Ibid, s. 28.

¹⁸ Anna Höglund, *Vampyrer. En kulturkritisk studie av den västerländska vampyrberättelsen från 1700-talet till 2000-talet*, Växjö, Växjö University Press, 2009.

att upprätthålla sitt hem, som har blivit hans fort, och med att utrota vampyrerna. Han försöker även ta reda på orsaken till denna sjukdom, trots att han från början inte har kunskap nog för ett sådant projekt. En dag dyker det upp en kvinna, Ruth. Det visar sig dock att hon är en spion för en grupp med människovampyrer, vilka kan hålla den bacill som orsakar sjukdomen i schack. De lever som en hybrid mellan en frisk människa och en vampyr. Robert ses som ett hot av dem och måste dödas för att den nya samhällsordningen med dem vid makten ska kunna spira. Detta är också hur romanen slutar, Robert dör som den sista människan. Han blir likt vampyrerna varit, en legend bottnad i rädsla och vidskepelse för det okända/annorlunda.

Resumén baseras på romanens handling. Eventuella avvikelser i filmerna kommer att tas upp i respektive del av undersökningen.

2.0 Genusroller, hjältar och vampyrer

2.1 *I am legend* (romanen)

2.1.1 Mannen

Romanens protagonist lever upp till en stereotyp bild av den västerländske mannen. Han är lång, bredbröstad, har klara blå ögon och blont hår. Han är i övre 30-års åldern och har tjänstgjort i militären. Hans liv är ett slitsamt liv fyllt med hårt arbete för att ständigt reparera och underhålla sitt hem. I sin ensamhet har huset kommit att bli ett fort där han kan vara säker under de timmar på dygnet då mörkret och vampyrerna härskar. Hemmet, som under tiden hans fru levde, var ett varmt och ombonat hem har nu förvandlats till en plats av ren funktionalitet. Underhållet inomhus, så som städning, vilket inte är av betydelse för överlevnaden utan en syssla som oftast är tillskriven kvinnan, negligeras av den anledningen att han är en man och liknande saker har ingen betydelse för honom.(IAL s.9)

Robert är fången i huset under nätterna då vampyrerna samlas utanför. Detta försätter Robert i en position liknande kvinnans, han är inte längre den aktiva mannen som har kontakt med offentligheten. Dikotomin manligt/kvinnligt – subjekt/objekt har här skiftat till vampyr/man – subjekt/objekt. Vampyrerna ser Robert som ett objekt, han är deras nästa (potentiella) måltid. Under nätterna försvinner Roberts möjligheter att själv

bestämma över sin rörelsefrihet och sina sysslor, han blir maktlös och fången. Som man är han berövad sin delaktighet i yttervärlden. Då det även delvis är kvinnliga vampyrer som är ute efter honom ställer det inte bara de manliga vampyrerna mot mannen, utan även de kvinnliga vampyrerna mot mannen. Dikotomin manligt/kvinnligt som subjekt/objekt rubbas och blir i stället manligt/kvinnligt – objekt/subjekt. Robert kan inte göra annat än att vänta ut natten, för att sedan på dagen återigen inta rollen som subjekt medan vampyrerna blir objekt.

De kvinnliga vampyrerna frestar Robert med sina koppar, och detta gör honom frustrerad. Bourdieu menar att:

Om det sexuella förhållandet framträder som ett socialt dominansförhållande är det för att det är konstruerat enligt den grundläggande uppdelningsprincipen mellan det manliga, aktiva, och det kvinnliga, passiva, och för att denna princip skapar, organiserar, uttrycker och styr begäret. Det manliga begäret som begär efter ägande, som erotiserad dominans, och det kvinnliga som begär efter mannens dominans, som erotiserad underordning, eller också, ytterst, erotiserat erkännande av dominansen.¹⁹

Genom vampyrkvinnorna blir Robert ett offer för sin lust, en lust som de kan styra med hjälp av sina kroppar. Genom att de är subjektiva besitter de en sexuell dominans, de styr begäret, vilket gör dem till ”den manligt aktiva” och därmed Robert till den ”kvinnligt passiva”. Vidare menar Bourdieu att genom dessa sexuella dominansförhållanden ”som förbinder sexualitet och makt, består den värsta förödmjukelsen för en man i att förvandlas till kvinna”.²⁰ Robert blir då han upplever lust till dessa vampyrkvinnor frustrerad och arg på sin kropp, vilken han inte kan styra och inte har full kontroll över. De gör honom medveten om sin kropp och sina begär och han reagerar, likt Bourdieu menar att en dominerad kropp gör, genom uttryck av kroppsliga emotioner.²¹ Känslor likt vrede och ilska, vilka Robert visar, är enligt Bourdieu sätt för (oavsett om det är med eller emot ens vilja) att underkasta sig den dominerande.

¹⁹ Bourdieu, s. 34.

²⁰ Ibid, s. 35.

²¹ Ibid, s. 52.

2.1.2 Kvinnan

En god kvinna positioneras ofta liggandes/död i romanen. Virginia, som en god kvinna, levde sitt liv för sin man, och senare blev hon liggandes först i sjukdom och sedan i döden. Andra tillfällen när kvinnor ligger ner är under dagarna då vampyrkvinnorna ligger stilla på sina gömställen. De är då ett lätt och enkelt mål för mannen att antingen förgöra eller experimentera på. Att den goda kvinnan porträtteras som död menar Gilbert och Gubar beror på att ängl kvinnan även är en ängel av död då "it is the surrender of her self – of her personal comfort, her personal desires, or both – that is the beautiful angel-woman's key act, while it is precisely this sacrifice which dooms her both to death and to heaven. For to be selfless is not only to be noble, it is to be dead".²² Kvinnorna som bryter mot denna stilla död, och i stället är aktiva och onda, är vampyrkvinnorna under nätterna och Ruth.

2.1.2.1 Frun Virginia

Virginia frågar Robert om råd och vägledning, och det är han som har sista ordet i huset. Han står för kunskapen och lagen, vilken hon som kvinna böjer sig för. När han fastställt att deras dotter bör gå till skolan så lyder hon och skickar iväg dottern, även om hon har invändningar mot detta.(IAL s.50) Hon har heller ingen kontakt med offentligheten då detta är mannens område. Virginia frågar Robert om han läst något nytt om sjukdomen i tidningen, men hon läser den inte själv, och förlitar sig till sin man som källan till kunskap och deltagare i offentligheten i familjen. Hennes roll liknar den roll som historiskt tillskrivits kvinnan enligt Simone de Beauvoir:

Eftersom det är han [mannen] som är den produktive är det han som överskrider familjens intressen ut mot samhällets, och han öppnar en framtid för familjen när han deltar i uppbyggnaden av kollektivets framtid. Det är han som inkarnerar transcendenten. Kvinnan är vigd åt att bevara släktet och sköta hemmet, det vill säga åt immanensen. [---] hon får inget direkt grepp om vare sig framtiden eller världen; hon överskrider sig i riktning mot kollektivet endast genom mannens förmedling.²³

Virginia beskrivs i romanen genom de tillbakablickar Robert har som en ängel-i-huset. Hon får stå som norm för bilden av den goda kvinnan. Virginia, dels symboliskt genom sitt namn vilket har sitt ursprung från Jungfru, och dels genom det mönster hon följer i

²² Gilbert & Gubar, s. 25.

²³ Simone de Beauvoir, *Det andra könet*, (1949, sv. utg. 2002), Norstedts, andra storpocketupplagan, 2012, s. 493.

romanen, gör att hon fastställer och vidarehåller dessa normer för hur en ideal god kvinna bör vara, hon är en jungfru och en ängel. I världen som romanen utgör blir hon den kvinna som står för det goda då hon, i livet, var en trogen moder och fru. Att hon när sjukdomen drabbar henne förargas över att inte kunna serva Robert visar tydligt på tanken om kvinnans roll och plats i hemmet, att besörja för de bestyr som är triviala för mannen är det viktigaste för henne.

Men efter hennes död kommer hon tillbaka och hemsöker Robert. Hon har då gått från att i livet vara en ängel till att förvandlas till ett monster i döden. Hon är nu ute efter Roberts liv. Gilbert och Gubar menar att ”the monster may not only be concealed *behind* the angel, she may actually turn out to reside *within* (or in the lower half of) the angel. [...] every angel in the house [...] is really, perhaps, a monster”,²⁴ och detta kan man se i Virginias förvandling. Trots att hon i livet var den perfekta frun, ängeln-i-huset, så hade hon inom sig att förvandlas till ett monster. Även då Robert tvingas döda sin fru när hon kommit tillbaka ses hon som så pass värdefull att han ger henne en ny begravning.

2.1.2.2 Ruth

Det första mötet med Ruth sker då Robert ser henne på håll gåendes på en äng. Hennes röda hår fladdrar i vinden, hon är brunbränd och bär en vit klänning. (IAL s.112) Hon blir ett objekt då Robert i den subjektiva rollen sitter och tittar på henne. Sedan följer en jakt där han försöker få tag i henne och hon flyr. Hennes flykt är dömd att misslyckas, då hon är kvinna har hon ingen chans att undkomma Robert som man. Detta kan man se tecken på redan i texten då hennes *bruna* pumpande ben försöker undfly hans långa *muskulösa* ben. (IAL s.113-114) Det blir en kamp där hennes utsida/det ytliga, de bruna benen, försöker fly från mannens inre/kraftfulla, de muskulösa benen. Denna flykt slutar i och med att hon ramlar och klänningen åker upp över knäna, men först efter en liten närkamp, där Robert river sönder hennes klänning så att hennes bröst blottats, slutar jakten helt. (IAL s.115) Denna kroppsliga fixering och sexualisering av Ruth fortgår genom hela romanen. Ruth som objekt blir en besvikelse då den kropp hon har är slank och utan kurvor, vilket inte passar Robert då hans vision av kvinnan han skulle kunna dela detta liv i ensamhet med ser helt annorlunda ut – hans vision är den stereotypa

²⁴ Gilbert & Gubar, s. 29.

bilden av en voluminös kvinna med former. Roberts blick glider ständigt över hennes kropp, men han kan inte känna någon som helst åtrå till henne då hon inte lever upp till hans stereotypa kvinnobild.

Vid ett tillfälle rättar Ruth till sin morgonrock och då får Robert en glimt av hennes lår, detta tillskrivs av honom som en typisk och onödig kvinnorörelse, vilken förargar honom. (IAL s.132) Att visa benen (medvetet eller omedvetet) med en okvinnlig kropp blir ett irritationsmoment för honom då det inte kan leda till en attraktion. Kvinnan borde skylla sig och inte visa upp sig. Men man skulle kunna tolka detta på samma sätt som med de kvinnliga vampyrerna, även den här ilskan som Robert upplever på grund av hennes lår, skulle kunna grundas i kroppsliga emotioner, hans erkännande av att hon besitter den erotiserade dominansen. Ruth som spelar en änglakvinna avslöjar genom sitt sätt att visa låret sin sanna identitet som monsterkvinna enligt Höglund då

[n]ågot som är intressant när det gäller änglakvinnan som gömmer ett monster inom sig är att de inte helt och fullt kan dölja detta för sin omvärld. Det finns vissa distinktioner i deras uppträdande som indikerar att allt inte står rätt till. [---] Ett av de vanligaste sätten att skapa distinktion mellan de äkta änglakvinnorna och de som endast utger sig för att vara sådana är att beskriva svagheter i deras sexuella karaktär.²⁵

Om Ruth hade varit en god kvinna skulle hon således inte ha visat benet.

Ruth framställer sig som en god objektiv kvinna, och det som Robert inte tror om henne, dvs. att hon kan ljuga och manipulera eftersom hon är kvinna, visar sig vara exakt det hon gör. Hon är aktiv och självständig. Hon frestar honom med sin kropp, lurar honom till att dela med sig av sin kunskap och att skapa en relation till henne, för att sedan bedra honom. Karaktären Ruth kan tolkas som en monsterkvinna då hon inte följer de ”regler” vilka tillskrivs kvinnan. Man kan vidare se Ruth som Virginias negativa kvinnobild, hon kommer in i Roberts hem och tar upp den plats som tidigare har förbehållits Virginia, men är på inget sätt den ängel-i-huset som Virginia var. Hennes förmåga att lyckas med sitt uppdrag kommer av att hon är ett monster. Gilbert och Gubar menar att då monsterkvinnor endast är ute efter att nå sitt eget mål, vilket inte är att vara där för mannen som en kvinna ”borde” ha som mål, resulterar det i att ”they possess unhealthy energies, powerful and dangerous arts”.²⁶

²⁵ Höglund, s. 149.

²⁶ Gilbert & Gubar, s. 29.

2.1.3 Vampyrerna

2.1.3.1 Vampyrerna

Hos vampyrerna finns det tydliga tecken på en uppdelning mellan manligt och kvinnligt, och deras försök att få ut Robert ur huset skiljer männen från kvinnorna. De manliga vampyrerna framställs som aktiva och kreativa i sina försök, de försöker dels skada huset med stenar och dylikt, dels klättra upp på närliggande saker och slänga sig mot huset. När Robert kommer hem i bilen efter mörkrets inbrott är det tydligt att det är de manliga vampyrerna som attackerar och aktivt försöker ta fast honom. Hans kamp för att ta sig in i huset förhindras av de manliga vampyrerna vilka han måste kämpa mot, medan de kvinnliga vampyrerna erbjuder litet motstånd. (IAL s.37ff) Han puttar bort kvinnorna men har en kamp mot männen.

Av de gamla vampyrerna finns det en tydlig karaktär vilken fortlever genom hela romanen, och i slutet dödas han av människovampyrerna. Ben Cortman är Roberts före detta arbetskollega och granne, och efter förvandlingen den vampyr som återkommer natt efter natt för att vänta på Robert. Robert kan i sin tur inte hitta Ben på dagarna vilket gör att de lever i en sorts balans. Det är en balansstrid mellan två män, de slåss, till skillnad från Ruth och människovampyrerna, på samma nivå. Robert och Ben är två män som genom varandra kan försöka bevisa sin manlighet, ingen av dem är mer överlägsen än den andre. Men deras kamp/strid kan ses som ett våldsspel där deras manlighet kan testas och visas upp.

Människovampyrerna tar en maskulin roll där styrka, brutalitet och våld är en del av dem. De unga männen dödar med glädje, något som förklaras med att ”men can learn to enjoy killing”. (IAL s.157) Den maskulina rollen där våldsamt ingår är inte något varje man har inom sig naturligt, utan det lärs in. De sätter likt de gamla vampyrerna Robert i en objektiv roll då de är ute efter honom, men han kan inte ta tillbaka subjektiviteten från dem. De tar även Roberts jobb då det är de som dödar Ben Cortman. Robert blir berövad sin frihet, sin hobby och sitt liv av människovampyrerna. Om man ser till Bourdieus resonemang om mannens behov av att hävda sin manlighet i t.ex. våldsspel är människovampyrerna en överlägsen motståndare till vilken Robert förlorar. Ruth står som symbol för det nya släktet som är våldsamt och ungt/nytt. Dessa egenskaper förkroppsligar Ruth, hon har en ung pojktaktig kropp, hon liknar inte den tvåbarnsmamma hon påstår sig vara och hon är våldsamt. Den dominans, förödelse och

makt hon som monsterkvinna besitter, och i förlängningen människovampyrerna vilka hon är symbol för, orsakar Roberts undergång.

2.1.3.2 Vampyrkvinnorna

De kvinnliga vampyrerna är fast i ett sexuellt styrt tänkande där de använder sina kroppar som lockbete för Robert. När de märker att han tittar ut från huset blir deras gensvar att genast börja klä av sig och posera frestande för honom. Kvinnornas enda sätt att fånga honom blir att använda sina kroppar, de försöker inte likt männen att hitta alternativa vägar in i huset. De manliga försöker aktivt få tag i Robert medan de kvinnliga passivt väntar på honom att komma ut ur huset. De manliga vampyrerna är även de som Robert känner en viss rädsla inför, då de ”looking ceaselessly for a way to get in at him” (IAL s.16) medan kvinnorna endast förargar honom då de väcker en lust inom honom vilken han inte kan få uttryck för. Men rent överlevnadsmässigt utgör dessa kvinnor inget hot för Robert. Vampyrkvinnorna karaktäriseras med sexualitet och beskrivs genom deras kroppar: deras kurvor, bröst, nakenhet, sexuella utstrålning, glödande blick, osv. Detta tillskriver kvinnan det kroppsliga och gör henne till ett objekt. Denna kroppsliga beskrivning sker inte med de manliga vampyrerna. Höglund menar att det har skett en utveckling där vampyrkvinnans sexuella aura fått en tvetydig laddning med motpolerna frestelse och äckel,²⁷ och denna dubbelhet till vampyrkvinnan kan man se i romanen. Vampyrkvinnorna väcker lustar inom Robert som han måste undantränga, även om de är döda vampyrer kan han inte låta bli att se på och attraheras av deras kroppar.

Då vampyrernas hunger inte kan släckas av Roberts kropp ger de sig i stället på varandra. De svaga äts av de andra, och de döda kroppar som Robert på dagarna hittar runt sitt hus är övervägande kvinnor. De kvinnliga vampyrerna är svagare än de manliga, och blir därför föda då de inte kan försvara sig.

Vampyrkvinnorna faller inte bara offer för andra vampyrer, de blir även offer för Roberts forskning. De får agera forskningsobjekt när Robert vill testa sina teorier och kunskaper i jakten efter svaret på sjukdomen. Man kan se hans experiment på kvinnorna som hans sätt att återställa sin manlighet, då det är de som väcker hans lust och han blir sexuellt dominerad av dem. Genom att döda och göra experiment på dem återupprättar

²⁷ Höglund, s. 147.

hans sin heder, då han genom detta kan återta den dominanta rollen, och på så sätt bekräfta sin manlighet. Hans handlande resulterar även i att han återställer dikotomin manligt/kvinnligt som subjekt/objekt.

2.2 The last man on Earth

Filmen från 1964 har många likheter med romanen. Robert förlorar sin fru till en pest som sveper över världen och blir kvar som ensam överlevare. Han är till skillnad från romanen en vetenskapsman som ända sedan de tidigaste tecknen på smitta arbetat på ett botemedel. För övrigt är han som i romanen en vit man i senare 30-års åldern. Vampyrerna som omringar hans hus om nätterna har en mer zombieliknande karaktär, och deras intellektuella nivå är låg. En dag möter han Ruth och hon visar sig även i filmen vara en spion för de nya människovampyrerna. Skillnaden från romanen kommer i att Robert genom sitt immuna blod, vilket han överför i Ruth, lyckas bota henne. Hon blir då en frisk människa igen, men detta sker för sent för att hon ska hinna rädda Robert från att bli dödad av människovampyrerna.

2.2.1 Mannen

Då Robert är en vetenskapsman kan han med hjälp av sin kunskap och sitt blod ge en möjlig räddning till världen. Han har en aktiv roll under dagarna då han forskar och dödar vampyrer, samtidigt som han måste inta en passiv roll under nätterna, fången i sitt hem.

Hans möte med Ruth startar med honom i den subjektiva rollen, och hon i den objektiva. Han förlorar sedan sin subjektivitet i och med att Ruth besitter den subjektiva rollen och endast ”spelar” god, och genom detta lyckas lura honom. Till skillnad från romanen vinner Robert tillbaka sin subjektivitet från Ruth då hon blir påkommen när hon ska ta en spruta för att hålla viruset i schack. Genom att hon blir ”medvetslös” då hon inte kan ta sprutan får Robert sitt tillfälle att bota henne genom sitt blod.

Trots att han tagit tillbaka sin subjektivitet kan han inte vinna över människovampyrerna. De är starkare än honom och han dör på altaret i en kyrka dit han sprungit för att undkomma dem. Man kan se en kristen religiös symbolik med Robert som frälsare, han botar Ruth genom sitt blod, och han dör på altaret med armarna utslagna. Höglund menar att ”inom kristendomen har föreställningen om att blod är liv en central roll och i Bibeln återfinns det både i Gamla och Nya testamentet. [---] Kristus

själv inbjuder oss att äta hans kött och dricka hans blod”.²⁸ Genom att se Robert som en kristusgestalt som kan skänka frälsning genom blodet fasthåller filmen könsrollernas uppdelning med mannen som hjälte och skapare/vidhållare av liv, och dominant över kvinnan.

2.2.2 Kvinnan

2.2.2.1 Frun

Frun var under sitt liv en ängel-i-huset. I och med att hon drabbas av sjukdomen och kommer tillbaka som vampyr får han lov att döda och begrava henne en gång till, men som i romanen hålls hon som den goda kvinnan även efter denna andra död. I Roberts tillbakablickar ser man att hon framställs som en stereotypisk ”kvinna”, hon oroar sig för sin frisyra och sitt smink när Robert filmar henne under deras dotters födelsedagskalas. Hon har inte tillträde till den offentliga världen utan får den informationen genom Robert, när han stängt av tv:n kommer hon in i vardagsrummet från köket för att höra om han fått reda på några nyheter. Som i romanen blir kvinnan beroende av mannen för att få delta i den yttre världen.

2.2.2.2 Ruth

Ruths är, som i romanen, en monsterkvinna. Hon kommer med en egen agenda och intar en subjektiv roll. Genom att spela på änglakvinnans egenskaper får hon Robert att berätta det han vet för henne. Men då Robert tar tillbaka subjektiviteten faller hon in i den passiva kvinnorollen, när hon blivit påkommen kan hon inte fungera som monsterkvinna längre. Hon klarar inte av att få Robert att fly när människovampyrerna kommer för att döda honom. Genom att hon blivit objektiv/passiv gentemot Robert kan hon inte längre påverka honom att göra som hon vill. Då hon förlorat monstret i sig kan hon inte lyckas med sitt (nya) uppdrag att rädda Robert.

Den kroppsliga fixeringen vid Ruth som sker i romanen är nedtonad i filmen, hon framträder som en ordentlig, proper kvinna till det yttre.

2.2.3 Vampyrerna

Vampyrerna samlas på samma sätt som i romanen utanför Roberts hus under nätterna och de leds av Ben Cortman. De utgör inget större hot även om de har den subjektiva

²⁸ Höglund, s. 39.

rollen och fängslar Robert i huset. De kvinnliga vampyrerna faller offer och dödas av de andra vampyrerna då de inte får tag i Robert. Precis som med Ruth är den sexuella och kroppsliga fixeringen av vampyrkvinnorna som sker i romanen nedtonad i filmen.

Människovampyrerna är militäriska, manliga, våldsamma och aktiva. Deras dominanta roll hotas bara av Robert som är olik dem, men genom antal och styrka kan de döda honom. Man kan se en klar uppdelning hos människovampyrerna där männen är aktiva och jagar Robert, och passiva kvinnor och barn kommer en bit bakom som åskådare till jakten.

2.3 *The omega man*

Ett krig med biologisk krigsföring har lett till att jordens befolkning håller på att dö i en pest vilken under sjukdomens lopp ger vampyrliknande symptom. Robert har som vetenskapsman funnit ett vaccin, men är den enda som har fått en dos innan det i en helikopterolycka förgåtts. Han lever som ensam människa i Los Angeles mitt bland vampyrer som vill se honom död. Dessa vampyrer, benämnda Familjen, lever tillsammans och är emot teknologi och vetenskap. En dag när Familjen har fått tag i Robert och ska bränna honom på bål räddas han av mannen Dutch och kvinnan Lisa. Genom dem presenteras en grupp av vuxna och barn vilka klarat sig mer eller mindre undan denna epidemi, men som dag för dag blir sämre. Roberts jobb blir nu att ta fram vaccinet på nytt så att de kan ta sig till ett avlägset område och starta upp en ”edens lustgård” och leva i harmoni. Familjen får dock tag i Robert innan de hinner ta sig från staden, men som tur är har han framställt vaccin så de övriga kan fortsätta resan på egen hand.

2.3.1 Mannen

Robert i *The Omega man* är som i romanen en stereotypisk västerländsk vältränad vit man. Han skiljer sig genom att han är en vetenskapsman, och som vetenskapsman blir han en symbol för den tekniska/moderna människan som Familjen avskyr. Han är en överste i armén och har inte enbart tjänstgjort som romanens Robert. I filmen har han ingen fru som han mist till pesten.

Han bor i ett hus som han har gjort om till ett fort. Insidan är till skillnad från romanen fylld med alla möjliga sorters konst och prylar. Det är en väl inredd och inbodd miljö, som visar honom som en man av vetenskap, kultur och kunnande, den påminner mer

om en officiell miljö än en hemmamiljö. Det finns även ett labb så att han kan arbeta i hemmet.

Han går från att vara en ensam aktiv man driven av arbetet med att döda Familjen, till att bli en aktiv man som står för räddningen av ett kollektiv. Detta kan ske då han får Lisa som ängel-i-huset, någon att kämpa för och ta energi från.

Roberts död blir inte förgäves då han framställt rent blod från sig själv vilket innehåller vaccinet, så att Dutch kan leda den nu förvandlade Lisa och de övriga i säkerhet och rädda deras liv. Förlusten av Robert som den aktiva mannen räddas genom att en annan aktiv man, Dutch, kan kliva in och fortsätta där han slutade.

Vid två tillfällen kan man se en tydlig kristen symbolik med Robert som en kristusgestalt. Dels när han, som Jesus på korset, är fastbunden och ska brännas på bål av Familjen, dels på slutet då Familjens ledare Matthias kastat ett spjut i honom och han dör i fontänen, liggandes med armarna utåt. Precis som i filmen *The last man on Earth* skänker Robert räddning genom sitt blod, genom honom kan världen få en ny chans.

2.3.1.1 Dutch

I filmen förekommer det en till man som, utöver Robert, har en framträdande roll. Dutch har varit ledare i kollektivet men ställer sig åt sidan då Robert kommer. Han kan liknas vid en miniatyr av Robert, han har läst medicin i skolan och är bekant med de arbeten Robert gjort, men har inte kunnat fullfölja sin utbildning pga. pesten. Han har genom att besitta delar av Roberts kunskaper kunnat hålla liv i och sköta om kollektivet, men då han inte fullt ut är Robert kan han inte finna ett botemedel. När Robert kommer får Dutch backa, men Roberts död gör att det återigen är upp till Dutch att ta ansvaret för de överlevande.

2.3.2 Kvinnan

2.3.2.1 Lisa

Lisa är en mörkhyad kvinna, och genom att vara föremål för den vita hjältens kärlek blir hon normbrytande. Hon fungerar som den passiva kvinnan vilken ger mannen (Robert) kraft och inspiration till det arbete han måste utföra. Direkt efter att hon och Dutch räddat Robert från Familjen intar hon en subjektiv roll, hon är kall, hård och aggressiv och styr Robert till att göra det hon säger. Men då de kommit i säkerhet och de märker

att Robert är att lita på intar hon omedelbart en objektiv roll och låter Robert föra. Efter deras intima umgänge blir hon kvar naken på sängen passiv, medan man får se Robert aktiv och i sitt laboratorium. Kvinnan ses som sexuell och som en energikälla åt mannen, så att han kan göra sitt jobb. Hon finns där som leksak när han behöver det. Roberts relation med Lisa visar sig dock bli ödesdiger då han inte ser över sysslorna som bör göras för att huset ska fungera och vara säkert. Kvinnan leder bort honom från den klart tänkande vägen. Man skulle kunna se det som att han slutar med de kontinuerliga sysslorna då Lisa kommit, men hon vet inget om dessa rutiner och kan inte ta över den aspekten som en kvinna borde.

När de senare ska ta sig från staden blir det hennes jobb att skaffa nya saker de kan behöva, medan Robert gör iordning vaccinet. Hon förvandlas till vampyr under tiden som hon är ute och shoppar, och blir då ett redskap för Familjen, hon möjliggör för dem att komma åt och döda Robert. Trots detta vill Robert rädda och bota henne, men det blir de andras uppdrag då han dör.

2.3.3 Vampyrerna

Familjen, vilken leds av en man kallad Matthias, är mest karakteriserad av män även om det förekommer kvinnor. Men de skiljer sig från vampyrerna i romanen. De är organiserade och besitter ett intellekt, och de är ute efter Robert då de menar att han som vetenskapsman måste förgöras eftersom han är symbolen för den tekniska människan som genom biologiska vapen orsakade denna sjukdom. De är emot honom då de menar att han/människan och sin teknik dömer jorden till dess undergång.

Familjen innehar inte samma subjektivitet om nätterna som vampyrerna i romanen har. Visserligen har Robert gjort om sitt hem till ett fort, men han kan ha balkongdörrarna öppna och gå ut på balkongen och titta på dem, vilket gör att han inte är helt fångad. De utgör ingen fara i sig själva, det är deras antal som utgör problemet och faran för Robert.

Då Lisa förvandlas till vampyr kan man se att hon dras till Matthias, hon blir som förtrollad av honom. Hon kan i och med förvandlingen användas som ett redskap av Familjen så att de kan komma åt Robert. Innan Lisas förvandling har det varit en jämn kamp mellan Robert och Familjen, ingen har haft övertaget, det var som mellan Robert och de gamla vampyrerna i romanen.

2.4 *I am legend* (filmen)

Filmen börjar med att Dr Alice Krippin har funnit ett botemedel för cancer. Detta visar sig dock ha den bieffekten att patienterna muteras och blir till vampyrliknande varelser. En vidare mutation leder till att vampyrsmittan blir både luft- och kontaktburen. Smittan utgår från Manhattan vilket leder till evakuering och sedan en karantän. Ingen kan komma in till, eller ut från ön. Robert Neville, immun, vetenskapsman och militär, stannar kvar för att finna ett botemedel, och man får följa hans öde tre år efter att karantänen införts. Han har etablerat en kontaktplats där han varje dag då solen står som högst på himmelen finns, i den händelse att någon annan frisk människa skulle befinna sig i närheten. Efter en vansinnesfärd mitt i natten när vampyrerna är nära att döda honom kommer en kvinna med en pojke till hans försvar, och de lyckas få med honom hem till hans hus. Men vampyrerna kan då spåra dem till huset när de inte dolt sin väg dit, och kommande natt slår de till. Robert gömmer Anna (kvinnan) och hennes pojke i ett kolschakt med det botemedel han funnit mot sjukdomen, för att sedan spränga sig själv och vampyrerna i bitar så att Anna och pojken kan ta sig och botemedlet till den koloni de hört ska finnas i bergen.

2.4.1 Mannen

I filmen är Robert hjälten som ska rädda världen från vampyrsmittan. Kroppsligt är han som i romanen muskulös och i senare 30-årsåldern, men i filmen är det inte den vita, blonda, blåögda mannen, utan en mörkhyad man som ska stå för räddningen, karaktäriserad av Will Smith.²⁹ Robert är här en utbildad vetenskapsman och överste i militären, det är hans uppdrag att stanna på ”ground zero” och lösa problemet med de smittade människorna. Robert är inte som i romanen en vanlig man vilken har ”råkat” överleva, utan han är en ”hjälte” som stannar kvar då det är hans plikt att finna ett botemedel och rädda världen.

Robert har i filmen en uppdaterad teknisk sida till skillnad från romanen. Han är en man av teknologi och detta hjälper honom i hans överlevnad. Han har en digital klocka för precis tid vilken hjälper honom att hålla koll på solen, och ett väldigt utstuderat labb i källaren av sitt hus. Han är en man som både är stark och välutvecklad fysiskt liksom psykiskt. Träningspasset han genomför för att hålla sig i form där han i en dörrpost gör pull-ups, visar upp en stark, muskulös man som slåss för sin sak, en stereotypisk bild av

²⁹ Amerikansk skådespelare, född 1968.

hur hjälten ”ser” ut. Alla hans attribut talar för att han ska kunna rädda jorden. Hans position kan även liknas vid Jesus på korset, han blir en kristusgestalt. Han blir en symbol för sanningen och godheten, och han är där för att rädda mänskligheten.

Som i romanen blir Robert i filmen fånge i sitt hem under natten. Även om vampyrerna här inte har hittat till hans hem kan han inte gå ut, utan måste barrikadera sig inomhus. Hemmet är till skillnad från romanen utrustat med ett labb redan från början då han är en vetenskapsman. Detta innebär att han kan göra mer i hemmet än att bara överleva, hela hans arbete tar plats i källaren. Hemmet blir samtidigt ett hem och en arbetsplats, den offentliga arbetsfären dit mannen hör har i filmen fått flytta in i kvinnans sfär vilken utgörs av hemmet.

Robert såg då både hans fru och barn omkom i helikoptero olyckan som inträffade när de skulle ta sig från ön, och har efter det levt med hunden Sam som sin följeslagare. Hunden får en stor roll i filmen då det är den som är hans kompanjon och stöd i ensamheten. I romanen begraver Robert sin fru, men i filmen är det hunden som blir begraven. Hunden får symboliskt ta kvinnans roll och fungerar i filmen som ett substitut för kvinnan som mannens följeslagare och hjälp i det arbete han måste utföra.

Roberts död i och med den slutgiltiga vampyrattacken visar återigen på honom som en kristusgestalt. Han går i döden för det han tror på, genom denna död kan botemedlet föras vidare. Han offerar sig själv för något större, för mänskligheten. Michael Azar menar i *Den ädla döden* att martyrer bevisar sin sanning genom att gå i döden för den, och att denna död inte bör vara förgäves då ”[d]e levande är skyldiga de döda att fortsätta kampen”.³⁰ Filmen avslutas med Annas röst som berättar om ”oss”/mänskligheten som arvet, vi är Roberts arv och han är legenden, och vi kan och bör leva på grund av hans uppoffring. Robert kan liknas vid en Gud, den som gav människorna livet.

2.4.2 Kvinnan

2.4.2.1 Frun

Det man får se av henne är genom Roberts tillbakablickar där hon hämtas tillsammans med deras gemensamma dotter i hemmet för att föras från Manhattan till ett säkrare ställe då ön sätts i karantän. Det är Robert som beordrar henne att de ska fara iväg, både

³⁰ Michael Azar, *Den ädla döden: blodets politik och martyrens minne*, Stockholm, Leopard Förlag, 2013, s. 53.

i filmen och i romanen är det mannens ord som gäller. Hon har en viss kunskap om situationen men får ta del av händelseförloppet genom honom, då det är han som förser henne med information. Hon är en ängel-i-huset, likt Virginia i romanen, då hon följer det Robert säger till henne och hon stöttar honom i hans jobb även när det betyder att han måste stanna kvar i det besmittade området.

2.4.2.2 Dr Alice Krippin

Alice Krippin har konstruerat ett botemedel mot cancer. Hennes bidrag till vetenskapen ska kunna rädda miljontals människor men det går enormt fel. Hon blir symbol för det onda, för hur fel det kan gå med vetenskapen, dess katastrofala följder då man går emot Guds plan, och för hur fel det kan gå när kvinnan tar en subjektiv roll. Hennes handlande trotsar den kristna tron på två sätt, hon tar mannens plats, och hon skapar något som Gud inte skapat. Man skulle kunna likna henne med Lilith, från den judiska skapelsemyten. Lilith såg sig som Adams like vilket inte han gjorde, och detta ledde till att hon lämnade honom. För detta straffades hon av Gud genom att dagligen förlora hundra av sina barn hon fått tillsammans med djävulen.³¹ Gilbert och Gubar menar att "[w]hat her [Liliths] history suggest is that in patriarchal culture, female speech and female 'presumption' – that is, angry revolt against male domination – are inextricably linked and inevitably deemonic. [...] the figure of Lilith represents the price women have been told they must pay for attempting to define themselves".³² Dr Alice Krippin straffas för vad hon gjort (satt sig som subjektiv) genom att hennes patienter blir vampyrer, det mänskliga i dem dör.

2.4.2.3 Skylddockan

Den kvinnliga skylddockan i videobutiken blir ett objekt för Robert. Han har etablerat (imaginära) kontakter med de manliga skylddockorna, de är "bekanta". Den kvinnliga skylddockan blir ett mål för hans "förälskelse", hon mystifieras genom hans sätt att se men inte erkänna henne som "person". Det tar ett tag för honom att gå från att titta på henne till att ta kontakt. Denna kontakt, vilken med de manliga skylddockorna givetvis endast förs av honom, men ändå fungerat på ett tillfredsställande sätt, fungerar inte med kvinnan. Hans behov av tröst efter hundens död driver honom till att tala med henne, då

³¹ Gilbert & Gubar, s. 35.

³² Ibid, s. 35.

hunden inte längre finns måste han söka upp en ny ”kvinnofigur”. Men kvinnan ger inget gensvar som hon borde, då kvinnan finns för mannens skull. Hon lever inte upp till den roll hon bör ha som tröstande och för mannens behov, och hennes tystnad blir tydligare och mer förödande än de manliga skyltdockornas tystnad.

2.4.2.4 Anna

Anna kommer som en räddande ängel när Robert är nära att dödas av vampyrerna. Man får dela hennes blick när hon tar med sig Robert i bilen och är på väg till hans hem, blicken hör annars till Robert då han är protagonisten och den aktiva som för handlingen framåt. Att man under bilresan får dela hennes blick gör att en växling mellan Roberts/mannens subjektiva roll och hennes/kvinnans objektiva roll sker. Hon får för ett tag inta positionen som subjekt och vara den aktivt handlande kraften i berättelsen, men denna roll kan inte fungera fullt ut. Då hon kliver in i mannens sfär och tar hans roll som hjälte följer död och förstörelse i hennes spår. Hon döljer inte deras spår, vilket leder till att vampyrerna kan hitta Roberts hem. Även om hon blev räddningen vid bilen, har hon dömt dem till döden då huset nu är funnet.

När de väl kommit innanför hemmets väggar återgår hon till sin ”kvinnliga” roll, och Robert kan återta den subjektiva rollen. Hon lagar mat, tvättar och plåstrar om Roberts sår, värnar om pojken hon har med sig, kommer med kaffe åt Robert när han är nere i labbet, hon är en ängel-i-huset.

Hon kommer med budskap om kolonier i bergen, vilket Robert ifrågasätter. Detta kan tolkas som att hon som kvinna inte borde ha kunskap och information från den yttre världen, då denna roll är tillskriven mannen, vilket resulterar i att Robert tvivlar på henne. Anna menar vidare att hon har ett uppdrag från Gud att ta sig till kolonierna, och att det även var Gud som sände henne till honom. Man kan tolka detta som att Anna inte är aktiv, utan endast ett redskap som är till för mannen ditsänd av Gud, så att Robert kan finna botemedlet och få ut det i världen. Denna tanke att kvinnan är gjord för mannen får inom kristendomen sin grund i *Första Korinthierbrevet* där Paulus säger ”ty mannen kommer inte från kvinnan utan kvinnan från mannen, och mannen skapades inte för kvinnan utan kvinnan för mannen”.³³ Genom att se det som att hon är mannens redskap kan Roberts ovillighet att tro på henne försvinna. Hennes godhet som ängel-i-huset, och

³³ *Bibeln, Första Korinthierbrevet*, 11:8-9.

symbolik till jungfru Maria; jungfru men ändå med ett barn, kombinerat med hennes uppgift från Gud, gör att hon kan få uppdraget att föra vidare Roberts botemedel. Genom henne kan legenden om Robert bli till, då hon för ut budskapet om räddaren som fann botemedlet.

2.4.3 Vampyrerna

Det finns en manlig vampyr vilken får en mer framträdande roll än de övriga vampyrerna, och man skulle kunna se honom som en Ben Cortmangestalt även om han inte har en koppling till Robert som i romanen. Denne vampyr blir till en ledande gestalt för de andra vampyrerna och är den som är först, störst och aktivast. Robert jagar och jagas av vampyrerna, och som i romanen är det en kamp män emellan. Vampyrerna i filmen gillrar en fälla för Robert vilken han dumt nog går in i. De har använt sig av samma teknik som han själv använder sig av när han fångar dem, vilket skiljer dem från romanen där de inte har mycket intelligens alls att skapa fällor med. De utgör ett större hot mot Robert än vampyrerna i romanen. Då vampyrerna attackerar huset är det manliga vampyrer som är aktiva, liksom det är Robert som försvarar det, Anna och pojken gömmer sig.

Robert utför tester på vampyrerna som i romanen, men i filmen får man bara ta del av ett vampyrexperiment. Den vampyr som Robert utför sitt experiment på är en kvinna i 20-års åldern. Hennes kropp blir objektifierad genom det sätt det är filmat på. Scenen visas med hela henne, liggandes i profil, på ett bord med Robert ståendes över henne. (IALf 0:33:00ff) Det tunna hudfärgade linnet ger en känsla av nakenhet och hon ligger helt blottad för hans vilja.

3.0 Slutdiskussion och resultat

3.1 Mannen

Utgångspunkten för romanen och filmerna är olika, vilket resulterar i att protagonisten Robert skiljer sig åt. Romanens mer ofrivillige överlevare som kämpar på dag ut och dag in, utan något konkret mål i början, kontrasteras av en militär med vetenskapligt kunnande i filmerna. Den mer ”vardaglige” mannen i romanen har i filmerna bytts ut mot en riktigt ”manlig” man, men vissa likheter finns då de är män och väl kapabla till

att leva det hårda liv de lever. Filmen *I am legends* Robert blir en kontrast till de övriga verkens vita män, han visar att den typiske hjälten inte behöver vara vit. Den manliga hjälterollen har förändrats lite genom att bryta mot normen om en vit hjälte i det västerländska samhället.

I romanen kan inte Robert rädda världen då hans subjektivitet har övertagits av människovampyrerna. Människosläktet döms till undergång genom att Robert/mannen inte lyckas behålla den ledande och dominanta positionen. Då Robert/mannen får den objektiva/kvinnliga rollen gentemot de subjektiva människovampyrerna, vilka symboliseras av kvinnan, kan han/människan inte överleva. I de tre filmerna sker inte detta scenario eftersom dessa Roberts lyckas återta den subjektiva dominanta rollen, och även om de dör så har de lyckats få fram ett vaccin, genom dem finns det hopp för mänskligheten. Filmerna vidhåller och befäster mannens roll som den subjektiva och som hjälte.

Romanens Robert blir en legend i det avseende att han är den sista ”osmittade” människan, och med honom dör även det goda och intelligenta, då människovampyrerna är hans motsatt. Han/människan blir ett hot som måste övervinnas och förstöras. Hans död visar att den intelligente människans/mannens hot utgörs av infantila våldsamma ickemänniskor, vilka representeras genom monsterkvinnan. Alla Roberts dör, i roman liksom i filmerna, skillnaden är att filmerna har en hoppfull framtid skapad av Robert/mannen genom ett vaccin. Filmerna visar också att det är endast genom mannen som världen kan överleva. De gör mannen som symbol för livet, hans blod och kunskap är det som räddar mänskligheten. Filmens Robert dör inte som ett hot utan som en kristusgestalt vilken genom sin död kan skänka hopp och ett botemedel.

Både i romanen som i filmerna är Robert en karaktär vilken står för en överlägsenhet eller en större kraft. Romanens Robert dödas inte av ett samhälle som är intelligentare eller mer utvecklat än honom, utan människovampyrernas makt i antal blir hans död. Robert i filmerna lyckas förgöra och övervinna det onda, han blir mer än en vanlig människa, han blir en hjälte.

Mannen som hjälte fastställs och upprepas genom dessa verk. Även om vissa omständigheter, som vampyrerna och teknisk utveckling, skiljer dem åt är hjälten alltid manlig. Mänskligheten kan endast överleva om mannen är den subjektiva. Filmerna,

med en tro på framtiden, visar detta genom att Robert är den som tar fram vaccinet, romanen blir i stället en dyster varning om hur det går om mannen blir fråntagen subjektiviteten.

3.2 Kvinnan

Kvinnorna i verken kan kategoriseras i två grupper: den goda kvinnan och den onda kvinnan, likt Gilbert och Gubar menar med ängeln och monstret. Man kan även dra paralleller till vad Niklas Olaison menar i *Otukt är världens lön: kön och sexualitet i den kristna traditionen* med kristendomens dubbla kvinnosyn där ”hon är både Kristi brud och Djävulens port. Kvinnan framstår som antingen jungfru eller fresterska[...]. Kvinnan blir i detta sammanhang en symbol för frestelse och ondska och en stark klyvning mellan den rena och den förtappade kvinnan uppstår”.³⁴ Frun, genom alla verk, passar in i rollen som den goda kvinnan, liksom Anna i filmen *I am legend*. Lisa kan ses som en god kvinna vilken i sjukdomen övergår till att bli en monsterkvinna. Ruth i romanen och i *The last man on Earth* är ond från början och har en egen agenda, i filmen omvänds hon dock i och med att hon blir botad. Höglund menar att

[v]ampyrkvinnan är änglakvinnans negativa motsats, monsterkvinnan. [---] Gemensamt för dem båda är döden, döden i livet för änglakvinnan eller livet efter döden för vampyrkvinnan. [---] För den här sortens kvinnor finns det inget hopp om ett långt och lyckligt liv. Om hon väljer att anamma rollen som husets ängel, den goda musan, dör hon, om hon önskar revoltera måste hon dö först.³⁵

Detta stämmer väl med hur kvinnorollerna visas i verken. De goda kvinnorna är aldrig subjektiva utan följer mannen, frun som symbol för den goda kvinnan är död, medan de onda är de döda vampyrerna/monstren som bryter normen och går emot mannen. Genom att monsterkvinnorna finns med som en kontrast till de goda kvinnorna kan de stereotypa kvinnorollerna fortleva. Genom samtliga av dessa verk, förutom *The omega man* där ingen sådan finns, framställs den subjektiva kvinnan som roten till ondskan.

Man kan genom verken se att mannen behöver en god kvinna för att utföra sitt uppdrag att rädda världen, och att den goda kvinnan måste vara passiv och finnas där för mannen då han behöver henne. Hon bör vara en ängel-i-huset eller ett redskap för

³⁴ Niklas Olaison, ”Otukt är världens lön: kön och sexualitet i den kristna traditionen”, i *Från Sapfo till cyborg*, red. Lena Lennerhed, Gidlunds förlag, 2006, s. 39.

³⁵ Höglund, s. 151.

honom. Genom Anna i *I am legend* har filmen tagit ett steg ifrån romanen och de övriga filmerna då den goda kvinnan får en mer framträdande roll, hon får ta lite mer plats i handlingen, men trots detta behålls de stereotypa genusrollerna i och med att hon får en undergiven roll gentemot Robert.

Endast romanen har en monsterkvinna som inte övervinns/botas, Ruth kommer in i historien som en illusion av den goda kvinnan, en illusion Robert faller för men som endast bringar död, de övriga verkens monsterkvinnor förlorar mot mannen. *The omega man* har ingen monsterkvinna likt de övriga verken, Lisa förvandlas men är inte ett hot på samma sätt som Ruth eller Dr Alice Krippin. Detta gör att den filmen skiljer sig från de övriga verken som har både goda och onda kvinnor. I *The omega man* är det mer en människans kamp där den onda kvinnan inte finns, hon är antingen god eller obefintlig.

Genom verken har kvinnans roll inte nämnvärt utvecklats, hon kan vara god eller ond, ängeln eller monstret, men hon tillåts inte bryta dessa rollers normer.

3.3 Vampyrerna

Romanens och *The last man on Earths* gamla vampyrer skiljer tydligt mellan manliga och kvinnliga vampyrer. De kvinnliga vampyrerna är svagare och äts av de egna, liksom de är mindre aktiva i jakten på Robert. I filmen, till skillnad från romanen, kan man även se denna uppdelning hos människovampyrerna med passiva kvinnor och aktiva män. I de två sista filmerna representeras vampyrerna av män, det finns ingen tydlig uppdelning mellan manligt och kvinnligt, men kvinnovampyrernas närvaro har minimerats. Det största hotet kommer genom samtliga filmer av de manliga vampyrerna och kvinnan ses som svagare. Genusrollerna behålls, mannen är den dominanta. Genom verken kan man se en uppdelning där de manliga vampyrerna symboliserar styrka och aktivitet, de kvinnliga vampyrerna är passiva och sexualiserade.

Människovampyrerna, vilka förintar mänskligheten i romanen, kan göra detta genom att det onda/kvinnliga lyckas försätta mannen/människan i den objektiva rollen och hålla honom kvar där. Endast då mannen inte kan ta tillbaka subjektiviteten blir kvinnan det största hotet. Genom de kvinnliga människovampyrerna kan manligt/kvinnligt som subjekt/objekt rubbas, de kan till skillnad från de goda kvinnorna ta den subjektiva rollen. I filmerna kan denna rubbning inte ske, mannens subjektivitet kan inte fråntas honom, han vinner den alltid tillbaka. Mannens roll som subjektiv och hjälte blir inte

ifrågasatt i filmerna då den positionen inte rubbas. Romanen med den besegrade mannen visar en ändring i de traditionella genusrollerna, denna aspekt har filmerna tagit bort till förmån för ett lyckligt slut tack vare den manliga hjälten.

3.4 Samhällskontext

Hur samtiden påverkat dessa verk har jag i undersökningen inte berört på grund av omfångets begränsningar. Det man kan se av analysen jag gjort är att verken inte skiljer sig mycket åt gällande genusroller. Samtiden har inte i stort påverkat könsrollerna, det är omständigheterna till varför hjälten behövs som förändrats. Hur och vad hjälten kämpar mot skiljer sig åt, men han är densamme.

Romanen publicerades 1954. Vid den tiden hade världen upplevt två världskrig och befann sig i kalla kriget, vilket är faktorer som kan ha påverkat romanen. Det är en dystopisk framtidsvision som visas i romanen där en ny, ung och obildad makt erövrar världen. Inte ens mannen kan vinna över den ondskan som sprider sig.

The last man on Earth utkom tio år efter romanen och en vändning till en mer positiv syn syns i filmen som för övrigt följer romanen väl. Slutet har ändrats till att bli hoppfullt, då Ruth är botad av Robert finns möjligheten att bota ännu fler. Det är en ljusare världssyn som återspeglas med en tro på att världen kan byggas upp på nytt.

The omega man som utkom 1971 visar tendenser och drag av hippierörelsen och ”peace, love and understanding”-tänket. Robert tittar på en dokumentär från Woodstock, och målet är att bygga upp en ny ”edens lustgård” på ett ställe människan ännu inte rört/förstört. Det är ett kollektiv som överlever och kan starta denna nya värld genom Roberts vaccin.

I *I am legend* som utkom 2007 speglas teknikens utveckling. Robert har i filmen en religiös tro, vilket romanens Robert inte har. Filmen väcker en moralisk fråga om hur långt tekniken och vetenskapen kan ta oss kontrasterat mot religionen och tron på en skapande makt. Vetenskapen symboliseras med hjälp av en subjektiv kvinna vilken besegras av mannen. Det är en utopisk vision där mannen, vetenskapen och tron räddar världen.

4.0 Sammanfattning

Den manliga hjälten och de döda kvinnorna undersöker från ett feministiskt och genusmedvetet perspektiv hur romanen *I am legend* och de tre filmatiseringarna av denna förhåller sig till manligt och kvinnligt. Genom att analysera verken var för sig och komparera dem med varandra kan man se att normen för den västerländska kulturens stereotypa genusroller fasthålls genom en dominant och subjektiv man som hjälte och god. Mannen karaktäriseras som den intelligente och kunnige, han är aktiv och endast genom honom kan världen räddas. I romanen där mannens subjektiva roll övertas av kvinnan kan människan inte överleva. Kvinnan gestaltas antingen som god eller ond. Som god finns hon som hjälp för mannen och är hans att hämta kraft ur, och som ond är hon det hot som måste förgöras. Som ond fungerar hon även som exempel på hur en kvinna ej bör vara, hon blir motsatsen till de goda kvinnorna vilka står för en norm av hur kvinnan bör bete sig och vara. De genusroller som presenteras i verken visar kvinnan som dominerad av mannen. Verken visar på ett androcentriskt tankesätt där mänsklighetens framtid vilar på att kvinnan behåller sin roll som objekt, eller som besegrad i en subjektiv roll, i förhållande till den subjektive mannen.

5.0 Källförteckning

Otryckta källor

The last man on Earth, DVD, regi: Ubaldo Ragona, Elstree Hill Entertainment, 1964

The omega man, Blu-Ray Disc, regi: Boris Segal, Warner Bros. Pictures, 1971

I am legend, DVD, regi: Francis Lawrence, Warner Bros. Pictures, 2007

Litteratur

Azar, Michael, *Den ädla döden: blodets politik och martyrens minne*, Stockholm, Leopard Förlag, 2013

Beauvoir, Simone de, *Det andra könet*, (1949, sv. utg. 2002), Norstedts, andra storpocketupplagan, 2012

Bibeln, Första Korinthierbrevet

Bourdieu, Pierre, *Den manliga dominansen*, (1998, sv. utg. 1999), Daidalos, 2004

Gilbert, Sandra M. & Gubar, Susan, *The madwoman in the attic: the woman writer and the nineteenth-century literary imagination*, (1979), New Haven, Yale University Press, andra upplagan, 2000

Höglund, Anna, *Vampyrer. En kulturkritisk studie av den västerländska vampyrberättelsen från 1700-talet till 2000-talet*, Växjö, Växjö University Press, 2009

Lennerhed, Lena, red., *Från Sapfo till cyborg*, Gidlunds förlag, 2006

Matheson, Richard, *I am legend*, (1954), London, Gollancz, 2001